

**PRACE NAUKOWE**

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

**RESEARCH PAPERS**

of Wrocław University of Economics

**321**

# Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka

Redaktorzy naukowi

**Adam Kopiński**

**Paweł Kowalik**



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu  
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

[www.ibuk.pl](http://www.ibuk.pl), [www.ebscohost.com](http://www.ebscohost.com),

The Central and Eastern European Online Library [www.ceeol.com](http://www.ceeol.com),

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

[http://kangur.uek.krakow.pl/bazy\\_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

[www.wydawnictwo.ue.wroc.pl](http://www.wydawnictwo.ue.wroc.pl)

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

**ISSN 1899-3192**

**ISBN 978-83-7695-359-5**

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

## Spis treści

<b>Wstęp</b> .....	9
<b>Arkadiusz Bernal:</b> Przerzucalność w przód podatku od towarów i usług na rynku obuwia dziecięcego.....	11
<b>Michał Buszko, Catherina Deffains-Crapsky:</b> Whole business securitization in structuring and refinancing of LBOs.....	26
<b>Krzysztof S. Cichocki:</b> Wykorzystanie modeli optymalizacyjnych do wspomagania wieloletniego planowania finansowego w sektorze samorządowym.....	39
<b>Marta Kluzek:</b> Patent Box – system wspierający działalność innowacyjną przedsiębiorstw.....	67
<b>Bogdan Ludwiczak:</b> Wykorzystanie metod szacowania ryzyka kredytowego do testowania warunków skrajnych.....	77
<b>Anna Matras-Bolibok:</b> Regional disparities in public financial support for innovations from Operational Programme Innovative Economy in Poland.....	87
<b>Alicja Mikołajewicz-Woźniak:</b> Załamanie systemu zielonych certyfikatów a finansowanie wytwarzania energii z odnawialnych źródeł.....	96
<b>Dorota Ostrowska:</b> Financial insurance market expansion in Poland, in 2007-2011.....	106
<b>Anna Pyka:</b> Execution of investment projects based on the public-private partnership model in Poland in the period 2009 to 2011.....	115
<b>Przemysław Siudak:</b> Negatywne efekty towarzyszące tworzeniu i funkcjonowaniu obszarów uprzywilejowanych na przykładzie polskich specjalnych stref ekonomicznych.....	124
<b>Tomasz Skica:</b> Instrumenty wsparcia w procesach stymulowania przedsiębiorczości przez JST.....	136
<b>Dorota Ostrowska, Aneta Skuriat:</b> Insurance guarantees KUKE S.A. And the export efficiency of Polish economy.....	147
<b>Igor Styn:</b> Wpływ zmian regulacyjnych na warunki działalności gospodarczej wytwórców i dystrybutorów ciepła w Polsce.....	156
<b>Elżbieta Izabela Szczepankiewicz:</b> Propozycja założeń do opracowania polskiego Standardu Wyceny Przedsiębiorstwa na przykładzie amerykańskich Standardów Oszacowania Wartości Przedsiębiorstwa.....	171
<b>Anna Wawryszuk-Misztal:</b> Cykl handlowy netto a rentowność przedsiębiorstw notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.....	182
<b>Anna Wildowicz-Giegiel:</b> Znaczenie inwestycji w kapitał intelektualny we współczesnym przedsiębiorstwie.....	190

<b>Piotr Wiśniewski:</b> Performance related compensation factors in the activity of global hedge funds.....	200
<b>Grzegorz Zimon:</b> Płynność finansowa w przedsiębiorstwach tworzących grupy zakupowe.....	211

## Summaries

<b>Arkadiusz Bernal:</b> Forward shifting of value added tax in the children's shoe market .....	25
<b>Michał Buszko, Catherine Deffains-Crapsky:</b> Sekurytyzacja aktywów operacyjnych w strukturyzowaniu i refinansowaniu transakcji wykupu lewarowanego LBO .....	38
<b>Krzysztof S. Cichocki:</b> Long-term financial planning by local government: optimization model implementation.....	64
<b>Marta Kluzek:</b> Patent Box – supporting system innovative business enterprises.....	76
<b>Bogdan Ludwiczak:</b> Application the credit risk estimating methods in stress testing.....	86
<b>Anna Matras-Bolibok:</b> Regionalne zróżnicowanie finansowego wsparcia innowacji w Polsce ze środków publicznych z Programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka” .....	95
<b>Alicja Mikołajewicz-Woźniak:</b> The breakdown of tradable green certificates scheme and financing energy generation from renewable sources .....	105
<b>Dorota Ostrowska:</b> Ekspansja rynku ubezpieczeń finansowych w Polsce w latach 2007-2011 .....	114
<b>Anna Pyka:</b> Realizacja projektów inwestycyjnych opartych na modelu partnerstwa publiczno-prywatnego w Polsce w latach 2009-2011 .....	123
<b>Przemysław Siudak:</b> The negative effects accompanying the creation and functioning of areas economically privileged as exemplified by Polish special economic zones.....	135
<b>Tomasz Skica:</b> Instruments of support in entrepreneurship simulation processes by local government units .....	146
<b>Dorota Ostrowska, Aneta Skuriat:</b> Gwarancje ubezpieczeniowe KUKI S.A. a sprawność eksportowa gospodarki polskiej .....	155
<b>Igor Styn:</b> The impact of the regulatory changes on the business terms and conditions of the heat generators and distributors in Poland.....	170
<b>Elżbieta Izabela Szczepankiewicz:</b> Proposed assumptions for developing a generally accepted Polish Business Valuation Standard on the example of Business Appraisal Standard in the USA .....	181

---

<b>Anna Wawryszuk-Misztal:</b> Relationship between net trade cycle and profitability of industrial companies listed in the Warsaw Stock Exchange.....	189
<b>Anna Wildowicz-Giegiel:</b> The significance of intellectual capital investment in a modern enterprise.....	199
<b>Piotr Wiśniewski:</b> Czynniki wynagrodzeń uzależnionych od wyników zarządzania w działalności globalnych funduszy hedgingowych.....	208
<b>Grzegorz Zimon:</b> Financial liquidity in companies creatig purchasig groups	221

**Anna Wildowicz-Giegiel**

Uniwersytet w Białymstoku

---

## **ZNACZENIE INWESTYCJI W KAPITAŁ INTELEKTUALNY WE WSPÓŁCZESNYM PRZEDSIĘBIORSTWIE**

---

**Streszczenie:** Zdolność przedsiębiorstw do samodzielnego uczenia się i pomnażania swojej wiedzy traktowana jest współcześnie jako zasadnicze źródło przewag konkurencyjnych. Wraz z tym rośnie znaczenie zasobów niematerialnych oraz inwestycji dokonywanych na rzecz rozwoju kapitału intelektualnego. Z uwagi na kluczowy wkład zasobów niematerialnych w poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw istnieje również potrzeba zwiększenia inwestycji w obszarze kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwach w Polsce. Niestety, z danych statystycznych wynika, że wartość inwestycji przedsiębiorstw zarówno na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego, jak i strukturalnego wydaje się wciąż zbyt niska w stosunku do innych krajów UE-27. Utrzymywanie się tej tendencji w długim okresie może oddziaływać negatywnie na ich zdolność konkurencyjną w przyszłości.

**Słowa kluczowe:** kapitał intelektualny, konkurencyjność, inwestycje przedsiębiorstw.

### **1. Wstęp**

Wzrost zainteresowania kapitałem intelektualnym ze strony teoretyków i praktyków ekonomii nastąpił z początkiem lat 80-tych XX w. na skutek rosnącej dysproporcji pomiędzy wartością księgową a wartością rynkową przedsiębiorstw. Przyczyn tej rozbieżności upatruje się głównie w kapitale intelektualnym, utożsamianym najczęściej z materią intelektualną, która została zmaterializowana, uchwycona, a następnie wykorzystana dla stworzenia wysoko wartościowych aktywów. Nie ulega wątpliwości, że aktywa niematerialne stały się obecnie strategicznymi czynnikami odpowiedzialnymi za proces tworzenia wartości w przedsiębiorstwie. Jak wynika z licznych badań, źródłem ponad połowy, a często nawet 90% wartości wykreowanej przez podmioty gospodarcze nie są tradycyjne aktywa fizyczne, lecz niematerialne, do których zaliczamy patenty, oprogramowanie, zasoby ludzkie czy nowe struktury organizacyjne.

Wydaje się, że kapitał intelektualny pozwala na zdobycie przewagi konkurencyjnej, przyczyniając się do wzrostu produktywności, a co za tym idzie wartości rynkowej przedsiębiorstw. Staje się to możliwe dzięki systematycznemu wzrostowi

nakładów niematerialnych odznaczających się długim okresem zwrotu, tj. poprzez inwestycje w badania i rozwój (B+R), szkolenia pracowników, rozbudowę infrastruktury informatycznej i oprogramowania lub kreowanie marki.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie roli kapitału intelektualnego w procesie budowy przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw. Zasadniczym przedmiotem analizy są inwestycje podejmowane na rzecz rozwoju kapitału intelektualnego. Ma to szczególne znaczenie w przypadku polskiej gospodarki, w tym zwłaszcza przedsiębiorstw w niej funkcjonujących, od konkurencyjności których zależy w znacznej mierze tempo rozwoju gospodarczego w przyszłości.

## **2. Przyczyny rosnącego zainteresowania kapitałem intelektualnym**

U progu trzeciej rewolucji przemysłowej pozycję uprzednio zajmowaną przez ziemię i energetykę przejmuje wiedza, element kluczowy dla wzrostu dobrobytu, dzięki której możliwe są duże zyski, a wraz z tym szybkie tempo wzrostu [Thurow 2006, s. 123]. Z historycznej analizy rozwoju społeczno-gospodarczego wynika, że wiedza od zawsze miała kluczowe znaczenie w gospodarce. Przy czym o tym, że wiedza obecnie stała się czynnikiem dominującym, zdecydowało co najmniej kilka czynników. Wśród nich warto wymienić takie jak: rozwój nauki, szybsze zmiany technologiczne oraz tempo komercjalizacji nowych osiągnięć myśli technicznej. Nie negując więc znaczenia dotychczasowych, tradycyjnych czynników produkcji w procesie wzrostu gospodarczego, przyjąć można, że coraz większą rolę, o ile nie pierwszoplanową, zaczynają odgrywać czynniki niematerialne, w tym kapitał intelektualny.

Kapitał intelektualny to wytworzone bogactwo, powstałe dzięki wiedzy. W literaturze przedmiotu spotkać można wiele definicji i metod taksonomii kapitału intelektualnego. W świetle jednej z bardziej znanych klasyfikacji kapitał intelektualny obejmuje kapitał ludzki i strukturalny [Edvinsson, Malone 2001, s. 34]. Zgodnie z tą interpretacją, kapitał ludzki to wartość wiedzy tworzonej przez pracowników, tj. umiejętności i kompetencje mające decydujące znaczenie dla efektów działania przedsiębiorstwa. Do kapitału strukturalnego należą tymczasem własności intelektualne, bazy danych, procesy zarządzania, kultura organizacyjna oraz wszelka infrastruktura techniczna wspierająca rozwój kapitału ludzkiego. Wielu autorów wskazuje również na istnienie dodatkowego komponentu kapitału intelektualnego, zwanego kapitałem relacyjnym lub społecznym. Podkreśla jednocześnie znaczenie relacji z różnymi grupami interesariuszy, tj. z klientami, dostawcami, instytucjami finansowymi, władzami lokalnymi. Od jakości tych relacji zależy w znacznym stopniu konkurencyjność przedsiębiorstwa [Ujwary-Gil 2010, s. 94].

Jedną z najważniejszych tendencji zachodzących we współczesnej gospodarce jest rosnące znaczenie wiedzy jako potencjału gospodarki. Doprowadziło to do powstania nowego, czwartego sektora, obejmującego tę część sektora wytwórczego i usług, w którym wiedza staje się dominującym czynnikiem produkcji. Można po-

wiedzieć, iż tym samym zaciera się granica pomiędzy towarem a usługą. W efekcie tego powstały produkty określane mianem aktywów niematerialnych. Jedynie do pewnego stopnia mogą stać się one przedmiotem własności danego przedsiębiorstwa, przybierając formę patentów, licencji, znaków towarowych czy wzorów użytkowych. Okazuje się bowiem, iż znaczna część tych aktywów zaliczana do kapitału ludzkiego, a więc wiedza i umiejętności indywidualne, pewne schematy myślenia i działania wpisane na trwałe w kulturę organizacyjną, normy zachowań lub wartości typu zaufanie, nie może stanowić przedmiotu obrotu, gdyż albo przedsiębiorstwo w pełni nimi nie dysponuje, albo też nie istnieje możliwość ich swobodnej imitacji. W związku z tym wydaje się, że tylko odpowiednia ich konfiguracja, tj. połączenie czynników niematerialnych z materialnymi w danej organizacji, może przyczynić się do tworzenia pożądanych efektów w postaci [Urbanek 2007, s. 35]:

- zwiększenia produktywności poprzez zmniejszenie różnych kategorii kosztów;
- zwiększenia sprzedaży dzięki wyższym cenom, lepszej jakości, silnej marce, większej funkcjonalności produktu;
- stworzenia barier wejścia bądź mobilności poprzez zwiększenie wymogów inwestycyjnych dla konkurentów, lojalności klientów;
- poprawy konkurencyjności dzięki zwiększeniu wartości innych aktywów;
- dostarczenia firmie możliwości wyboru różnych sposobów działania.

Produkty wiedzy w postaci nowoczesnych technologii, renoma, marka, tożsamość przedsiębiorstw, charyzmatyczne przywództwo czy oryginalna strategia stały się aktualnie aktywami wręcz niezbędnymi w walce o rynek [Suszyński 2007, s. 56]. Uzyskanie tego rodzaju aktywów umożliwia osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. Stąd też przedsiębiorstwa zorientowane na długofalowy wzrost zmuszone są do przeznaczania coraz większych kwot na B+R, szkolenia czy budowanie odpowiednich relacji z otoczeniem.

### **3. Związek pomiędzy kapitałem intelektualnym a konkurencyjnością przedsiębiorstw**

Burzliwe zmiany zachodzące w otoczeniu współczesnych przedsiębiorstw w naturalny sposób doprowadziły do ewolucji poglądów na temat źródeł przewagi konkurencyjnej. Proces globalizacji, postęp technologiczny i szybki przepływ informacji sprawiają, iż firmy konkurujące z sobą upodobniają się do siebie pod względem wykorzystywanych zasobów, współpracy z dostawcami lub stosowanych metod oddziaływania na klientów. Funkcjonowanie w takich właśnie warunkach powoduje, że tradycyjne źródła sukcesu, tj. produkt, proces technologiczny, dostęp do zasobów finansowych, tracą na znaczeniu na rzecz niematerialnych zasobów, które wydają się rozstrzygać o ich konkurencyjności [Sokołowska 2005, 11]. Oznacza to tym samym pojawienie się nowych źródeł przewagi konkurencyjnej, takich jak: innowacyjność,



efektywny sposób obsługi klienta, reputacja firmy i marka produktu, lepsze projekty, technologie czy umiejętności zdobywania nowych rynków.

Z teorii dotyczącej źródeł rynkowej przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa, takich jak koncepcja kluczowych kompetencji Hamela-Prahalda, wyróżniających firmę zdolności Kaya czy organizacji uczącej się, wynika, że sukces firmy zależy niewątpliwie od kapitału intelektualnego, jakim dysponuje dane przedsiębiorstwo [Pierścionek 2005, s. 13]. Pomimo występowania pewnych różnic odnośnie do sposobu postrzegania możliwości osiągnięcia i utrzymywania konkurencyjności w tych trzech różnych koncepcjach, istnieje jednocześnie konsensus co do tego, że to zintegrowany system różnych umiejętności, wiedzy i technologii, charakteryzujący się kluczowym wkładem w najważniejsze wartości dla klienta, unikatowość czy innowacyjność systemów zarządzania, decyduje o przewadze konkurencyjnej przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwo będące właścicielem czynnika niematerialnego może czerpać korzyści z jego zastosowania dzięki charakterowi aktywów niematerialnych. I tak, ponieważ są one niepodzielne, ich określone wykorzystanie nie pociąga najczęściej za sobą powstania kosztów utraconych możliwości. Poza tym zwiększone wykorzystanie aktywów niematerialnych nie wymaga ponoszenia dodatkowych kosztów, które sprowadzają się w zasadzie jedynie do minimalnych kosztów zmiennych. Korzyści, jakie przynoszą aktywa niematerialne, pojawiają się również za sprawą efektu zwiększonego zwrotu w stosunku do skali inwestycji i zaangażowania, co wynika z faktu, że wiedza ma charakter kumulatywny. Generowanie dodatkowych wartości staje się ponadto możliwe na skutek zwiększenia efektywności, pojawiającej się wraz ze skalą wykorzystania i efektu sieci występującego wtedy, gdy korzyści podmiotu z przynależności do sieci zwiększają się wraz z liczbą jej uczestników [Urbanek 2007, s. 30-31].

W procesie tworzenia i rozwoju kapitału intelektualnego jednakowo ważne są wszystkie jego elementy, w tym wzajemne związki i zależności między każdym z komponentów, gdyż każdy z nich uczestniczy, a co za tym idzie: ma swój wkład, w procesie kreacji wartości. Wiedza, umiejętności, percepcja i postawy pracowników, a więc to wszystko, co mieści się pod pojęciem kapitału ludzkiego, są głównym elementem powodzenia tego procesu, gdyż to człowiek jest kreatorem, a zarazem nośnikiem postępu technicznego. Jednym z kluczowych wyzwań, przed jakimi stoją współczesne przedsiębiorstwa jest zatem wymóg ciągłego uczenia się. Im większa skłonność do dzielenia się wiedzą i umiejętnościami w danej organizacji, tym lepsze z reguły występują sprzężenia zwrotne. Obserwowany wzrost znaczenia współpracy, która ułatwia proces tworzenia i transferu wiedzy, warunkuje zarówno kapitał relacyjny, jak i strukturalny [Ujawry-Gil 2009, s. 34].

Jeśli przedsiębiorstwo dąży do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej, zmuszone jest do nieustannego doskonalenia swoich dotychczasowych umiejętności i kompetencji, koncentrując się szczególnie na rozwoju tych elementach kapitału intelektualnego, które z jego punktu widzenia wydają się kluczowe. Niezwykle ważną

rolę w tym kontekście odgrywa zarówno kapitał ludzki, rozumiany jako zbiorowa kompetencja firmy do wydobywania jak najlepszych rozwiązań z wiedzy jej pracowników, jak i kapitał strukturalny, postrzegany często jako produkt ukierunkowanych działań ludzi, obejmujący wszystkie efekty czynności intelektualnych, które przyjmują postać skodyfikowaną bądź też należą do nienamacalnych elementów kultury organizacyjnej. Szczególnie istotny z punktu widzenia konkurencyjności przedsiębiorstwa okazuje się również kapitał relacyjny, związany z takimi niematerialnymi aktywami rynkowymi, jak marki handlowe, lojalność klientów, reputacja i wizerunek przedsiębiorstwa, w tym powiązania formalne i nieformalne z różnymi grupami interesariuszy, tj. z klientami, dostawcami, kooperantami lub partnerami strategicznymi [Sokołowska 2005, s. 18].

Prowadząc rozważania nad naturą współczesnej konkurencji, konstatuje się, że przedsiębiorstwo powinno unikać w zasadzie budowania swojej konkurencyjności na tradycyjnych i łatwo imitowanych przewagach konkurencyjnych. Ze względu na to, iż możliwości konkurowania relatywnie niskimi kosztami siły roboczej i surowców, co dotyczy także polskiej gospodarki, powoli się wyczerpują, przedsiębiorstwa zmuszone są zmienić dotychczasową strategię działania. Oznacza to konieczność koncentracji na bardziej efektywnym niż dotychczas wykorzystaniu posiadanego potencjału intelektualnego oraz dalszym inwestowaniu w rozwój jego poszczególnych komponentów. Ze względu na rosnące znaczenie zasobów wiedzy, stanowiącej podstawowe źródło kompetencji, a zarazem fundament pozwalający na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej, coraz większą uwagę przywiązuje się do efektywnego wykorzystania kapitału intelektualnego.

#### **4. Inwestycje w kapitał intelektualny w polskich przedsiębiorstwach**

Najbardziej konkurencyjne i dynamicznie rozwijające się gospodarki światowe budują obecnie swą potęgę na fundamencie intelektu. Wraz z tym mamy do czynienia z systematycznym wzrostem nakładów na aktywa niematerialne, których wielkość w relacji do PKB wyraźnie się zwiększa. Zdecydowanie najwięcej na aktywa niematerialne przeznaczają kraje skandynawskie i anglosaskie. W przypadku Polski udział tych aktywów utrzymuje się na poziomie 4,8 % PKB, podczas gdy w krajach zaliczanych do liderów, takich jak Wielka Brytania czy Szwecja, przekracza ponad 9% [Jona-Lasino i in. 2011, s. 13].

Jednym z podmiotów, które dokonują inwestycji w obszarze kapitału intelektualnego, są przedsiębiorstwa. Warto w związku z tym przeanalizować poziom i strukturę tych inwestycji w przedsiębiorstwach w Polsce, koncentrując się na dwóch kluczowych komponentach kapitału intelektualnego: na kapitale ludzkim i strukturalnym

Wielkość inwestycji związanych z rozwojem kapitału ludzkiego w polskich przedsiębiorstwach pozostawia wiele do życzenia. Z badania przeprowadzonego

w ramach projektu *Bilans kapitału ludzkiego* wynika, że tylko 55% pracodawców podejmowało w ogóle jakiegokolwiek działania w obszarze kapitału ludzkiego [*Bilans...* 2011, s. 170]. Stopień zaangażowania przedsiębiorców w Polsce w szkolenia podnoszące kwalifikacje pracowników wydaje się również zbyt niski na tle krajów UE-27. Z danych zaczerpniętych z raportu sporządzonego w 2010 r. wynika, że pozycja polskich przedsiębiorstw pod względem poziomu kształcenia ustawicznego i szkolenia zawodowego jest relatywnie niska, zwłaszcza w przypadku małych podmiotów. Wskaźnik 27% oznacza, że wraz z Bułgarią (24%) i Włochami (29%) znajdujemy się na odległych pozycjach w porównaniu z innymi krajami UE-27 [*SME...* 2010]. Aktywność szkoleniowa wiąże się ściśle z rozmiarami przedsiębiorstw, dlatego też w Polsce większe podmioty, dążąc do podniesienia kwalifikacji swoich pracowników, są zazwyczaj zdecydowanie bardziej skłonne podejmować inwestycje w kapitał ludzki. Większy udział podmiotów skłonnych do podnoszenia kwalifikacji występuje w takich branżach, jak edukacja, obsługa firm, pośrednictwo finansowe, ochrona zdrowia, natomiast z reguły niższy w branżach uznawanych za tradycyjne [*Wyszktałenie...* 2010, s. 135].

Badania pokazują ponadto, że średnia wartość wydatków poniesionych przez pracodawców na doskonalenie zawodowe w 2010 r. wynosiła ogółem 193,98 zł, a największy w tym udział miały takie branże, jak informacja i komunikacja, przetwórstwo przemysłowe, obsługa rynku nieruchomości oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna [*Połowa...* 2011, s. 46]. Nie zmienia to faktu, że niezależnie od rozmiarów i profilu działalności przedsiębiorstwa, aktywność edukacyjna osób w wieku produkcyjnym w Polsce utrzymuje się na niepokojąco niskim poziomie. Statystyki dowodzą, iż osoby w wieku 25-64 lat dwukrotnie rzadziej uczestniczą w tym procesie w porównaniu z obywatelami UE [Lifelong 2013]. Świadczy to o niedocenianiu rangi kształcenia ustawicznego zarówno ze strony pracodawców, jak i samych pracowników.

Przykładem inwestycji w kapitał strukturalny są nakłady ponoszone na technologie informacyjne (ICT) oraz działalność badawczo-rozwojową (B+R). Ze statystyk wynika, że wartość nakładów na technologie informacyjne w polskiej gospodarce w relacji do PKB osiągnęła w 2009 r. poziom 1,9%, przy średniej unijnej 2,5% [Chojna 2011, s. 57]. Pomimo wzrostu dostępności do Internetu wykorzystanie łączy szerokopasmowych w Polsce nie ma aż tak szerokiego zastosowania w porównaniu z przedsiębiorstwami z krajów UE-27. Polska w 2010 r. na tle krajów europejskich zajęła odległe miejsce (przed Rumunią, Bułgarią i Łotwą). Chociaż dostęp do Internetu posiada większość przedsiębiorców w Polsce, to łącznie szerokopasmowym dysponuje zaledwie 64,1% przedsiębiorstw małych oraz odpowiednio 84,3% i 97,1% przedsiębiorców średnich i dużych [*Raport...* 2011, s. 69]. Okazuje się, że w 2011 r. ponad jedna trzecia przedsiębiorstw poniosła nakłady na zakup sprzętu ICT (informatycznego lub komunikacyjnego). Tradycyjnie podmioty duże trzykrotnie częściej decydowały się na tego rodzaju inwestycje. Niezależnie jednak od klasy wielkości, najbardziej popularne inwestycje dotyczyły zakupu komputerów i akcesoriów informatycznych. Łączna wartość wydatków poniesionych przez

przedsiębiorstwa na zakup sprzętu ICT w 2011 r. wyniosła 5,9 mln zł, w tym niemal trzy czwarte przypadło na przedsiębiorstwa duże [*Spoleczeństwo...* 2012, s. 86].

Z danych GUS wynika, że w 2011 r. nakłady na działalność innowacyjną poniosło 12,8% przedsiębiorstw przemysłowych oraz 9,6% podmiotów z sektora usług (wobec odpowiednio 13,8% i 10,4% w 2010 r.). Wartość tych nakładów w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe nieznacznie się zmniejszyła w stosunku do roku poprzedniego, osiągając poziom 5167,8 zł. Z kolei w sektorze usług nakłady te pozostały na zbliżonym poziomie, 5004,1 zł.

W strukturze nakładów na działalność innowacyjną wyraźnie dominują nakłady na inwestycje materialne, takie jak maszyny i urządzenia oraz budynki i budowle. Udział nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w przemyśle w roku 2006 wyniósł aż 81,45%. Inwestycje w kapitał rzeczowy przeważały również w 2011 r., utrzymując się na poziomie 59,2%. Tymczasem w analizowanym okresie udział najważniejszych z punktu widzenia działalności innowacyjnej nakładów na B+R wynosił w sektorze przemysłu i usług odpowiednio: 13,3% i 13,65% [*Działalność...* 2012, s. 58].

**Tabela 1.** Nakłady na działalność innowacyjną według rodzajów działalności innowacyjnej (w mln zł)

		Działalność B+R	Zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych	Zakup oprogramowania	Nakłady inwestycyjne na środki trwałe	Szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną	Marketing dotyczący nowych i istotne ulepszonych produktów
Przedsiębiorstwa przemysłowe							
2006	16 031,0	1481,4	336,6	467,0	13 058,3	40,3	462,6
2007	19 804,6	1602,8	324,2	340,9	16 506,9	63,7	577,2
2008	23 686,1	1930,0	261,5	354,2	20 065,7	201,7	580,1
2009	21 405,5	2173,1	267,8	356,6	17 971,7	44,6	345,9
2010	22 379,0	3272,8	910,6	451,8	16 736,7	88,3	440,3
2011	20 821,1	2761,1	266,5	452,6	12 326,7	68,7	449,5
Przedsiębiorstwa w sektorze usług							
2006	7 214,9	802,4	292,8	733,9	4 452,2	64,4	292,5
2008	9 794,6	556,6	174,2	1103,3	7 329,4	56,1	266,3
2009	7 624,3	690,2	586,4	1162,8	4 429,0	54,1	481,9
2010	9 921,1	1270,5	787,5	1482,1	5 530,1	71,5	453,5
2011	10 979,1	1498,5	-	1534,2	4 033,5	-	485,9

Źródło: opracowanie na podstawie [*Nauka...* 2010, s. 122; *Działalność...* 2012, s. 55-58].

Z większości dotychczas prowadzonych badań sektora MSP w Polsce wyłania się następujący wniosek: wydatki na innowacje są ściśle powiązane z nabywaniem środków trwałych. Powszechnie wiadomo, że kluczową rolę w działalności innowacyjnej odgrywają nakłady na B+R, związane z opracowywaniem nowych i znacznie

ulepszonych produktów oraz procesów. W Polsce w finansowaniu działalności B+R od lat dominuje jednak sektor rządowy, przy jednocześnie niewielkim zaangażowaniu przedsiębiorstw, nie przekraczającym z reguły 30%. Według danych Eurostatu, sektor przedsiębiorstw jest jednym z najważniejszych w finansowaniu działalności B+R w krajach UE-27, a jego udział w 2011 r. stanowił przeciętnie 62,3%. Zdecydowanymi liderami pod tym względem okazują się takie kraje, jak Niemcy, Luksemburg, Finlandia czy Szwecja, w których ponad 80% nakładów na B+R ponoszą duże przedsiębiorstwa. Natomiast w przypadku Cypru, Polski, Rumunii i Słowacji więcej niż połowa nakładów na B+R pochodzi z sektora rządowego [*Science...* 2013, 26-27]. Przeciętna wartość nakładów wewnętrznych na B+R przypadająca na jedno przedsiębiorstwo w Polsce nie przekroczyła w 2008 r. 197 tys. EUR, co pozwoliło na zajęcie 16. miejsca spośród 25 notowanych krajów Unii Europejskiej. Nakłady te wzrosły w średnich i dużych firmach, lecz w grupie małych podmiotów osiągnęły zaledwie wartość 21 tys. EUR, co spowodowało, że Polska zajęła pod tym względem jedno z ostatnich miejsc, tj. pozycję 23 w UE-25 [*Innowacyjność...* 2010, s. 51].

Niedoinwestowanie zarówno w obszarze kapitału ludzkiego, jak i strukturalnego martwi, zwłaszcza że wielkość inwestycji ponoszonych obecnie na rzecz poprawy jakości kapitału intelektualnego może okazać się czynnikiem rozstrzygającym o innowacyjności polskiej gospodarki. Bez tego trudno będzie jej się utrzymać na ścieżce długookresowego wzrostu gospodarczego w przyszłości.

## 5. Podsumowanie

Kraje wysoko rozwinięte, takie jak Szwecja, Finlandia czy Stany Zjednoczone, od dawna dostrzegają decydujący wpływ aktywów niematerialnych na konkurencyjność przedsiębiorstw, gałęzi i gospodarek narodowych. Potwierdzeniem tego są zmiany w strukturze nakładów inwestycyjnych, w tym wyraźny wzrost udziału inwestycji w aktywa niematerialne w sektorze przedsiębiorstw.

Inwestycje w kapitał intelektualny dokonywane w polskiej gospodarce, w tym zwłaszcza w przedsiębiorstwach, okazują się jednak relatywnie niewielkie. Działania podejmowane w celu rozwoju firm z sektora MSP koncentrują się zazwyczaj na prostym wykorzystaniu szans tworzonych przez rosnący rynek, a nie na wzmocnieniu ich długookresowej konkurencyjności poprzez wzrost inwestycji w kapitał intelektualny. Większa świadomość znaczenia inwestycji w kapitał intelektualny występuje zazwyczaj w większych podmiotach. Nadal jednak wśród nakładów na działalność innowacyjną przeważają inwestycje w aktywa materialne, podczas gdy zaangażowanie sektora przedsiębiorstw w działalność B+R oraz aktywność szkoleniową na rzecz poprawy kwalifikacji i kompetencji zawodowych pracowników jest niewystarczające.

W konkluzji stwierdzić można, że w strukturze przedmiotowej wydatków inwestycyjnych przedsiębiorstw w Polsce wciąż dominują jeszcze wydatki na aktywa trwałe. Natomiast udział i wielkość tych wydatków w odniesieniu do aktywów nie-

materiałnych okazują się niższe w porównaniu z potrzebami rozwojowymi polskich przedsiębiorstw. Ze względu na to, że poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw jest silnie zdeterminowana posiadanymi zasobami kapitału intelektualnego, zachodzi konieczność zwiększenia inwestycji ukierunkowanych na rozwój kapitału intelektualnego.

## Literatura

- Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
- Chojna J., *Konkurencyjność polskiej gospodarki w latach 2007-2010 w kontekście dotychczasowej realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015*, Narodowa Strategia Spójności, Warszawa 2011.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, GUS, Warszawa 2012.
- Edvinsson L., Malone M., *Kapitał intelektualny – poznaj prawdziwą wartość swojego przedsiębiorstwa odnajdując jego ukryte korzenie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Innowacyjność 2010*, PARP, Warszawa 2010.
- Jona-Lasino C., Lommi M., Manzocchi S., *Intangible Capital and Productivity Growth in European Countries Innodrive Working Paper funded under the 7th Framework Programme of the European Community*, Viale, Romania 2011.
- Lifelong learning, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics\\_explained/images/1/13/Lifelong\\_learning%2C\\_2006\\_and\\_2011\\_%281%29\\_%28%25\\_of\\_the\\_population\\_aged\\_25\\_to\\_64\\_participating\\_in\\_education\\_and\\_training%29.png](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/1/13/Lifelong_learning%2C_2006_and_2011_%281%29_%28%25_of_the_population_aged_25_to_64_participating_in_education_and_training%29.png), dostęp: 15.12.2013.
- Malara Z., *Przedsiębiorstwo w gospodarce globalnej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006.
- Nauka i technika w 2010 r.*, GUS, Warszawa 2012.
- Pierścionek Z., *Źródła rynkowej przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa*, „Przegląd Organizacji” 2005, nr 10.
- Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa 2011.
- Science, Technology and Innovation in Europe*, European Commission, Luxemburg 2013.
- SME Participation in Vocational Education and Training (VET) in Selected OECD Countries*, OECD, Paris 2010.
- Sokołowska A., *Zarządzanie kapitałem intelektualnym w małym przedsiębiorstwie*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2005.
- Spoleczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008-2012*, GUS, Warszawa 2012.
- Suszyński C. (red.), *Przedsiębiorstwo. Wartość. Zarządzanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Sveiby K.E., *The Intangible Asset Monitor*, „Journal of Human Resources Costing and Accounting” no. 2.
- Thurow L., *Nowe reguły gry w gospodarce opartej na wiedzy*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2006.
- Ujwary-Gil A., *Kapitał intelektualny a wartość rynkowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Ujwary-Gil A., *Kapitał intelektualny – problem interpretacji kluczowych terminów*, „Organizacja i Kierowanie” 2010, nr 2.
- Urbanek G., *Pomiar kapitału intelektualnego i aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
- Urbanek G., *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.

*Wykształcenie pracowników a pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.

## **THE SIGNIFICANCE OF INTELLECTUAL CAPITAL INVESTMENT IN A MODERN ENTERPRISE**

**Summary:** An enterprise's ability to independent learn and build-up of its knowledge is currently treated as a basic competitive advantage. Together with that the intangible resources and the undertaken investments in the area of intellectual capital are getting more important. Due to the crucial contribution to the improvement in enterprise competitiveness a need of increasing investment also exists in the area of the intellectual capital in case of Polish enterprises. Unfortunately, the statistical data indicates, that the amount of investment for human capital, as well as structural capital in Polish enterprises seems still too low towards other UE-27 countries. The maintenance of this tendency in the long term can influence negatively their competitive ability in the future.

**Keywords:** intellectual capital, competitiveness, enterprise investment.